



**GÖTEBORGS UNIVERSITET
HÖGSKOLAN FÖR SCEN OCH MUSIK**

**MUSIKALEN OG MUSIKALARTISTENS PLASS I NORGE I DAG.
-en statusrapport.**

Thomas Myhren Pettersen



Examensarbete inom konstnärligt kandidatprogram i musikal

Vårterminen 2013

Examensarbete inom konstnärligt kandidatprogram i musikal

15 högskolepoäng

Högskolan för scen och musik, Göteborgs universitet

Vårterminen 2013

Författare: *Thomas Myhren Pettersen*

Arbetets titel: *Musikalen og musikalartistens plass i Norge i dag – en statusrapport.*

Handledare: *Anders Wiklund*

Examinator: *Lena Dahlén*

ABSTRACT

Jeg skal i denne oppgaven finne ut av hvorfor det er sånn at mange i Norge ser på musikalen og musikalartisten som lavkultur. Jeg skal finne ut av hvorfor det er tenkt at en skuespiller kan gjøre musikal, men en musikalartist ikke kan gjøre skuespill. Og jeg skal finne ut av hva som må gjøres for å endre dette synet. Det jeg fant ut av stemte ganske godt med mine mistanker. Ordet musikalartist er et negativt ladet ord i Norge, med noen unntak. De største musikalstjernene vil ikke bli kalt musikalstjerner, de er skuespillere som kan synge. Like mye som musikalartisten kan brukes til, kan ordet musikal brukes til. Det favner om for mye og det er vanskelig å få frem hva ordet innebærer. Bransjen leter etter utøvere som kan noe veldig bra, ikke utøvere som kan alt ganske bra og den seriøse musikals redning må være fokus på godt skuespill, gode sangere, og en koreografi og musikk som drar i samme retning og forteller en helhetlig,

Nøkkelord:

Musikal, Musikalartist, Gestaltning, Fordommer, Lavkultur, Teaterpolitikk, Scenekunstner, Regi, Operetter, Skuespiller, Teater, Musikkteater,

Forord: 19. Oktober 2012: Oslo. Teatersjef ved Det norske Teateret i Oslo har ordet i en debatt om musikkteater i Norge. I salen sitter musikalartister og andre kulturinteresserte og lytter intenst. «Jeg har et råd til dere, musikalartister og frilansere, spesialisere dere!» Jeg skjønte med en gang hva han mente.

Da jeg skulle utdanne meg i Oslo i 2004-2006 hadde vi to skoler som utdannet scenekunstnere på et høyskolenivå. Bårdar Akademiet og Statens Teaterhøgskole. Bårdar Akademiet utdannet «Musikalartister» og Statens Teaterhøgskole/Kunsthøgskolen i Oslo (Khio) utdannet «Skuespillere». Jeg ville bli musikalartist.

Bårdar tilbydde en toårig utdanning innen dans, skuespill og sang. Statens Teaterhøgskole sin utdanning hadde 3 år og fokuset var mest på det dramatiske.

Resultatet av dette var som oftest at vi som hadde utdannet oss på Bårdar hadde en generell utdanning i tre ulike kunstarter og var litt sangere, litt skuespillere og litt dansere.

Elevene fra Statens Teaterhøgskole var skuespillere.

Jeg kunne gå på ulike åpne auditions til musikal, kanskje klare å komme meg gjennom dansen, som kunne være vanskelig siden jeg jo egentlig ikke var danser. Kom jeg meg gjennom danseauditionen kunne jeg være heldig å få synge for juryen, noe som kunne være utfordrende siden jeg egentlig ikke har hatt så vanvittig masse sangundervisning. Hadde jeg veldig dagen, kunne jeg kanskje komme helt til slutten av auditionene å jobbe med tekst som en av rollene. Noe som selvfølgelig kunne være vanskelig siden jeg ikke egentlig ikke er skuespiller.

En typisk skuespiller ville ikke gått på en åpen musikal audition, fordi han eller hun ikke kan danse eller synge, men er på en annen side godt skolert som skuespiller.

Jeg skjønte det i 2006 og jeg skjønte det når Erik Ulfsby sa det 19. oktober 2012: Jeg måtte spesialisere meg.

Jeg begynte da på den eneste skolen i Norden som hadde musikkteater på et statelig teaterhøgskole nivå. Högskolan för scen och musik i Göteborg.

Musikalprogrammet, Bachelorprogram, 3 år. Her fikk jeg spesialisert meg. Mye sang, og mye dramatiske verktøy. Satt sammen til både snakket og sunget teater. Jeg fikk verktøy jeg manglet til å kunne gestalte en rolle, og jeg fikk sangteknikken jeg behøvde for å mestre formen. Jeg trente til og med litt dans, mest for kroppsbeherskelsen, men jeg så på dette som en fin bonus å ha med seg i tilfelle fremtidige danseauditioner.

Nå skal jeg tilbake til Norge å søke jobber. Men hva skal det stå på min CV? Hva er jeg? Etter Bårdar var jeg musikalartist. Er jeg fortsatt musikalartist? Er jeg «musikalartist som har spesialisert seg på skuespill gjennom sang, som også kan litt dans», Skuespiller? I en bransje der musikalartisten blir sett litt ned på, skal jeg trumfe igjennom at jeg er musikalartist eller skal jeg tilpasse meg dagens sjargong?

Jeg trengte å skjønnse bransjen jeg snart skulle bli en del av. Jeg ville finne ut av hva slags fordommer som finnes til musikalen og musikalartisten, og hva bransjen generelt syns om musikal. Selv ser jeg på meg som en skuespiller med spesialkompetanse innen musikkteater. For å finne min plass i bransjen må jeg finne ut av hvordan situasjonen ser ut i dag.

Jeg måtte lage en statusrapport.

Innholdsfortegnelse:

1: Innledning. S. 5

1.1 Bakgrunn. S. 5

1.2 Metode og materiale. S. 6

2: Definisjoner og fremlegging av materialet. S. 7 – 33.

2.1 Definisjon av begrepet musikal. S. 7

2.2 Definerings av begrepet musikalartist. S. 7

2.3 Fremlegging av materialet. S. 8

3: Konklusjon. S. 34

4: Referanseliste. S. 36

1. Innledning:

1.1 Bakgrunn:

Jeg har 5 års utdanning. Innen musikal, musikkteater, eller skuespill, sang og dans. 2 år på Bårdar Akademiet i Oslo og 3 år på Musikallinjen ved Högskolan för scen och musik i Göteborg (Artisten).

Jeg har akkurat den utdannelsen jeg vil ha. Jeg er en skuespiller som har gode verktøy til å formidle en rolle, men har spesialisert meg på å formidle en rolle gjennom sang.

Hvorfor er det da sånn at i Norge i dag tørr ikke jeg kalle meg musikalartist, når jeg vet at jeg i Sverige kunne jeg stolt kalle med det?

Musikalartisten har en solid utdanning i både skuespill og sangteknikk for å kunne fremføre rollen på best mulig måte. Den har også hver dag vært igjennom røreelse, ballett og dans for å kunne få kroppen så smidig som mulig til å ta imot hvilken som helst utfordring.

Jeg har blitt musikalartist, men syns ikke begrepet beskriver hva jeg er. Begrepet er for bredt, det er ikke konkret nok. Jeg ser på meg selv som en skuespiller som har spesialisert seg på musikkteater. Det vil si at jeg har strevd etter å få så og dramatisk utdanning som mulig og kombinert dette med sjanger-kunnskap og sang. Jeg har jobbet mye med å bli bra på å formidle en rolle gjennom sang, men bruker samme dramatiske verktøy i til en rolle som synger og en som ikke synger.

Mange ville dog sagt at jeg ikke kan kalle meg skuespiller. Jeg er musikalartist. Og, ja, jeg forstår at jeg er utdannet meg til musikalartist, men en skiløper som konkurrerer i skiskyting kan jo også stå på ski. Jeg jobbe med karaktergestaltning, ofte i musikal, noen ganger ikke, men vil jeg kalle meg musikalartist? Nei, og jeg vet hvorfor.

Jeg har selv sett utallige musikal der skuespillet og det dramatiske er mindre vektlagt enn f.eks. dans og sang. Dette syns jeg dreper en sjanger som dramatisk sett har et vanvittig potensiale pga at både dansen og ikke minst musikken kan drive historien fremover med en spennende kompleksitet. Den berører på så mange plan, emosjonelt og visuelt.

Misforstå meg rett, jeg har evig respekt for f.eks. dansere som gjør musikal. Dyktige dansere, kanskje til og med er vanvittig gode skuespillere og sangere er en fryd å se, men det er ikke alltid det finnes, og mange ganger castes musikalene feil.

Om feilen ligger hos produsentene, regissørene eller utøverne er jeg ikke sikker på, men jeg mener at det mange steder finnes forbedringspotensial. Jeg mener også sterkt at det mange steder allerede er blitt gjort mange produksjoner som forener sang, skuespill og dans på mesterlig vis. Jeg mener musikalen er sjanger med stort potensiale, og at det her, som i all scenekunst, finnes mye dårlig og mye bra.

Sjangeren er elsket og hatet, men ekstrem populær blant publikum. Sjangeren spenner over et hav av uttrykkformer og det finnes vanvittig mange fordommer mot musikalen og musikalartisten i Norge i dag. Disse skal jeg finne, reflektere over og forstå slik at jeg kan buke dem til min fordel ved å selv prøve å forbedre dem, tilslutt finne ut av hva som skal stå på min CV.

1.2 Metoder og material.

Jeg selv har vært i bransjen såpass lenge har jeg gjort meg opp en egen mening om musikalen og musikalartistens plass i Norge. Jeg har studert historien til musikalen i Norge og har opplevde musikalskoler i både Norge og Sverige.

Det er blitt skrevet utallige verk om teater og musikal historien i Norge, men jeg er ikke ute etter de skrivene fakta, jeg vil lage en statusrapport fra bransjen i Oslo i dag. Jeg skal først kort definere begrepene musikal og musikalartist. Så skal jeg fremstille en statusrapport fra Oslo i dag(2013).

Da fordommer og meninger er subjektive sannheter, har jeg komponert 20 spørsmål jeg skal stille til 10 personer i bransjen. Personene er nøye utvalgt med tanke på bakgrunn, jobb og alder. Spørsmålene er nøye satt sammen for å få frem et så bredt bilde av dagens situasjon. Jeg skal legge frem deres svar, reflektere over dem, og tilslutt konkludere over hva jeg har kommet frem til.

2: Definisjoner og fremlegging av materiale.

2.1 Definisjon av begrepet musikal:

Musikal, også kalt musikal og musikkteater, er en dramaform som kombinerer sang, dans og talt dialog. Den er nært beslektet med opera og operette. All musikk i en musikal brukes vanligvis å være nedskrevet i et partitur (på engelsk score) mens de talte replikkene finnes i et manus (på engelsk book). En typisk forestilling inneholder 15-20 sangnummer av varierende lengde (vanligvis 3-5 minutter) i tillegg til akkompagnert dialog og et antall kortere repriser på tidligere sanger. Sangnumrene er ofte kombinert med en dans, men enkelte musikaler inneholder frittstående dansenummer. Det er vanlig å la sangnumrene komme på følelsesmessige høydepunkter i historien, og de hjelper derved til med å drive handlingen videre. En sang i en musikal vender seg enten til en annen karakter på scenen (som i vanlig dialog) eller direkte til publikum. Sangen kan ved unntakstilfeller også være diegetisk, dvs. spille en rolle som sang også i handlingen.

(Wikipedia, 2013)

2.2 Definisjon av begrepet musikalartist:

En musikalartist er en person som er trent innenfor både sang, dans og skuespill.

2.3: Fremlegging av materialet.

For å best mulig skape et bilde av situasjonene i Norge i dag, har jeg pekt meg ut 10 aktører innenfor teatermiljøet i Oslo. Jeg har komponert 20 spørsmål om musikalen og musikalartisten i Norge i dag for å danne meg et helhetlig bilde av situasjonen. Personene er nøye utvalgt for å kunne gi et bredest mulig bilde av virkeligheten. Jeg har intervjuet følgende personer:

- Erik Ulfsby, teatersjef for Det Norske Teater. Skuespiller, regissør og produsent.
- Catrine Telle, Teatersjef for Oslo Nye Teater. Regissør.
- Linda Stol, leder for Norsk Musikkteaterforum. Musikalartist.
- Jostein Kirkeby-Garstad, produsent, regissør og medeier av Christiania Theater.
- Rolf Erik Nilsen, produsent.
- Geir Morstad, skuespiller med lang erfaring fra TV, teater, revy og musikal.
- Liv Ellen Kahrs, musikalartist som våren 2009 gikk ut fra musikalprogrammet på Artisten. Har tidligere også gått Bårdar Akademiets musikalutdannelse.
- Julie Marie Lindvik, nyutdannet skuespiller fra skuespillerprogrammet til Artisten våren 2012.
- Julie Støp Husby, medstudent i min egen klasse ved musikalprogrammet på Artisten(2010-2013)
- Mari Kjelstadli, dramaturg ved Nationaltheatret i Oslo.

(Ikke alle spørsmålene er besvart av alle. Svarene er noe redigerte. Nummerordning i svar er ikke den samme som i rekkefølgen ovenfor):

• Hva tenker du på når du hører ordet musikal?

1. Underholdning til folket. Musikaler er en teaterform som lokker flest publikummere. Det er en trygg forestilling der folket vet hva de får betalt for og ikke blir skremt. Andre stikkord når jeg tenker på musikaler er *Les Misérables*. Underholdning. Syltynne artister i undertøy. Publikumstekke. Dyre billetter. Samme hovedrolleinnhavere. Jeg tenker også en enorm respekt! Vi skuespillere har som oftest et problem eller konflikt å hankses med, men musikalartister skal gjennom et brudd, kreft, familien er nazistiske, naboen er jøde, kjæreste som har fått HIV, mamma dør og så skal man gifte seg med en man ikke vil ha og tilslutt få den man vil, men da dør man. Det er modig å kaste seg ut på et så stort hav!
2. Jeg tenker på en form som drar meg med inn i en verden som treffer meg på flere plan, emosjonelt, intellektuelt og visuelt.
3. Mye musikk, men forteller en historie
4. Broadway. *Cats*.
5. Scene fremfor film, forestilling med masse Handling kommer frem via sang. Mye dans.

6. Musikkteater, sang og dans. Sangen og dansen viktig rolle for historien. Fordommer. Kjærlighet.
7. Penger. Koster penger skal tjene inn masse penger.
8. *Les Miserable* og Operetter
9. Store broadwaymusikaler
10. Bruker ikke begrepet. Snakker om musikkteater. Musikaler forbindes med litt "glatte" produksjoner uten så mye motstand, Liker å holde meg til begrepet musikkteater.

Refleksjon: Teater der dans utgjør en stor del gestaltningen, Broadway, *Les Miserable*. Mange vanlige assosiasjoner om musikal. Det mest spennende med disse svarene syns jeg er svar nummer 10. Han påpeker det jeg har tenkt. Begrepet musikal er et begrep som er negativt ladet. Det representerer en form der "jazz hands" og paljetter er store deler av det visuelle uttrykket og historiene ikke er i fokus. Samtidig får jeg utfyllende svar fra en av en skuespiller som påpeker en respekt for musikalaktørene som på kort tid skal formidle store emosjoner. Jeg tenker at ofte er dette en svakhet til musikalen. At store emosjoner skal formidles på litt for kort tid. Plutselig, etter et blikk møtes, synger det nye paret en stor emosjonell sang om at de er så fryktelig forelsket, selv om de nettopp møtte hverandre o.l. Samtidig påpekes det at det er en form som kan treffe publikummet på mange plan. Når musikken stemmer med teksten, kan en rolles tanker og emosjoner tas til et nytt og opphøyd nivå. Det er en styrke musikaler og opera har, som også blitt brukt i film der filmmusikken setter i gang en emosjonell prosess hos publikummet, enten det er frykt, glede eller sorg. Også poeng å merke seg at en av svarene med en gang handler om penger. Det koster alltid masse penger å sette opp musikaler, både pga fancy kulisser, masse aktører og mye markedsføring. For å tjene inn dette må produksjonen appellere til mange slik at det kommer mange betalende publikummere, noe som er viktig for et institusjonsteater, desto viktigere for privatteater som ikke har noen kommunal eller statelig økonomisk støtte.

- **Hva liker du med musikaler?**

1. Påkostet scenografi, kostymer, rekvisitter, utrolige sangere som gir meg grøssning og berører meg, flotte plakater og bra PR. Noe annet jeg liker med musikalbransjen er at det er oftere auditions så flere får prøvd seg og får en sjanse! Dette opplever jeg mer i musikal-bransjen enn skuespiller-bransjen!
2. Jeg liker det at man synger, danser og spiller i en og samme form. Når en musikal er bra, treffer den meg på flere plan en teater/konserter gjør
3. Energien i de gode musikalske numrene.
4. De gode: Veldig engasjerende emosjonelt via musikk. God historie og klare karakterer. Som i en god opera.
5. Musikken opphøyer sterke øyeblikk og forsterker dem. Underbevisstheten vår som dras med pga musikken. Jeg liker fysikken i det. Vidt spekter. Går dit for å le eller gråte. Er det bra, og det er mange krav som skal fylles, blir jeg veldig bergtatt.
6. Forhøyd uttrykk med 2 ekstra kommunikasjonskanaler. Sang og dans gir en sterkere opplevelse. Liker å se bra dans og musikk og hvis dette kommer

sammen med et godt manus blir det veldig bra. Pga musikken blir man dratt inn i historien. Det er en form som gir utrolig mange muligheter. Man har en avtale med publikum at dette ikke er på ordentlig, det er en opphøyd virkelighet, og det kan gi mange muligheter og stort spillerom.

7. Jeg liker å lage de. Engen sjanger. Jeg er ikke noe konsert menneske, men jeg er et musikal menneske. Syns det er en stor underholdningsform. Gigantiske sceneskift og store produksjoner er positivt.
8. Gir en annen dimensjon til teater. Gir en annen sødme enn hva ren tekst gjør. Ligger innenfor sjangeren at musikal er mer banalt, er renere og klarere, kampen om det gode og det onde.
9. Syns de er spektakulære og jeg har sans for formen.
10. Teater med musikk har store muligheter, musikken kan forsterke tanker og følelser på en god måte.

Refleksjoner:

Mange er enige om at musikalen er en spennende sjanger når den gjøres riktig. Det riktige er for mange når man klarer å lage overgangen tale til sang organisk. Når det virker naturlig. Dette gjøres ved at musikken er med på å forsterke, understreke eller generelt gi noe ekstra til handlingen. Dette kan, sammenlignet med f.eks. god filmmusikk, tilføre tilskueren en opphøyd emosjonell opplevelse av handlingen, og det er nok derfor musikalen treffer og fenger så mange mennesker. Det er intense historier med musikk som ikke er like fjern for "mannen i gata" som f.eks. opera. Musikalene har også mange låter som er blitt hitlåter. Musikalen kan også derfor fungere som en slags konsert med et favorittband. Liker man veldig godt "On My Own" og "Stars" fra *Les Miserable*, tåler man og også vil man se de samme musikalene om og om igjen, akkurat som man vil se sine favoritt band om og om igjen. Populariteten til mange av de store musikalene er en opplagt grunn til hvorfor de spille om og om igjen på scener over hele verden.

• Hva misliker du ved musikaler?

1. Noen ganger syns jeg det er overfladisk. Det er så store ord! Liker ikke at jeg får følelsen av at de har brukt mer tid på å innstudere sanger og dansenumrene enn teksten. Umotivert nakenhet. Uutviklet genusediskusjoner. Jeg opplever at musikaler er veldig heteronormativt.
2. Jeg er ikke så glad i Jukebox musikalene som har blitt så populære. For meg virker det som en lettvinnt måte for teatrene å spare penger på, de trenger ikke komponist, lite musikere og kan kanskje klare seg med sine fast ansatte. Dramaturgene blir de nye komponistene som sitter og setter sammen en musikal med gamle låter. Jeg synes med noen unntak, at Jukebox-musikalene er en kjedelig form og lite nyskapende.
3. Sløve partier med " litt mindre god musikk"
4. Ofte for glatt og for lite i dybden. Litt for mye underholdende, og litt for lite dybde. På Nationaltheatret kjøre vi ikke så mye musikal, mye fordi vi ikke har folk til de tog også fordi vi utfyller en post i det totale repertoaret i Oslo. Har

- likevel kommersielle teater, store vår komedier som favner bredt som er underholdning og treffer mange folk.
5. At det er endel musikaler som spiller mer på showet enn på handling. Musikaler som ikke klarer å lage en gripende historie men fokuserer på alt rundt liker jeg ikke. Men show musikaler kan også være bra, men de dårlige produksjonene farger den allmenne oppfatningen av hva musikal er.
 6. Når plottet er drittynt, men koreografien og sangen er “over-the-top”. Når det blir brukt som en måte å tjene penger på. Musikal må inntjene penger fordi det er dyrt, dumt når baserer repertoarvalget på kjente stykker som *Les Miserable* og *Singing in the rain* bare fordi det selger. Dumt at det ikke tar opp samfunnsproblem o.l. Fordommer finnes på hvem som vil se musikal, kunne vært bra å jobbe mot. Og det går da an å gjøre musikkteaterproduksjoner med mindre ensemble, og ikke 1000 dansere og 1000 musikere.
 7. At det ikke lages nok nye norske musikaler og at alle fra USA er veldig lange. Problem at det nesten bare satses på klassikerne; problem at det bare satses på de. Som å bare spille Ibsen.
 8. Er egentlig glad i musikaler. Litt enerverende at det skal være så mange resitative partier. Noen musikalartister kan irritere meg. Noen ganger kan en musikalartist være så flink til å synge at den gjør litt kål på fremføringene. Easy does it!! Irritere meg over sopraner! Som aktivt ligger i hodeklngen hele tiden og klarer ikke overgangen. Klarer ikke falsett og hodeklang! Bra at det er mindre av det!
 9. Snart eneste man spiller, mange av historiene er for dårlige, med en gang det blir litt usset får jeg helt spader. Man argumenterer dårlig for at *Oklahoma*, *Annie Get Your Gun* og *West Side Story* fortsatt er aktuelle og at alle disse store skal spilles flere ganger. Det er jeg imot.
 10. Teater med musikk har store muligheter, musikken kan forsterke tanker og følelser på en god måte, men også på en dårlig måte. Det finnes bra og dårlig.

Refleksjoner:

Musikalens store styrke er også musikalens store problem. De er så utrolig populære. Dette gjør det trygt å satse på de kjente store musikalene, slik at man kan få mange publikummere, men den tryggheten kan da skygge for å sette opp nye, ukjente musikaler, uten da at det f.eks. castes en kjendis som heller trekker folk til teateret. I Norge i 2012-2013 spilte man *Les Miserable* i Tromsø, *Evita* og *My Fair Lady* i Oslo og *Evita* og *West Side Story* i Kristiansand.

Dette er vel og merke ikke det eneste av musikkteater som spilles. Noen nye musikkteater stykker settes opp.

Noe som kunne vært interessant hadde vært å koble seg på Broadway/off(off) Broadway figuren. Ved at man skriver og prøver ut musikalen i mindre format og evt mindre byer. Man kan etter det gjøre om noe, forbedre, bli mer og mer kjent og tilslutt flytte produksjonen til Oslo. Et godt eksempel på dette er firmaet “Kulturværste” i Fredrikstad. Der har de i en årrekke utviklet nye musikalkonsepter, bl.a. en musikal versjon av Jeppe på Bjerget. Denne er allerede spilt to somre i Fredrikstad traktene, og tar nå steget opp til hovedstaden. Vel og

merke med noen profilerte hovedrolleinnhavere, men disse er iallfall skuespillere og ikke Se og Hør/blogg/Idol navn uten så mye teatererfaring.

Men: skal man fylle 1000 plasser pr. kveld, må man appellere veldig bredt! Dette gjøres ved å spille kjente musikal, ta kjente bands sanger å gjøre om til musikal (*We Will Rock You*, *Mamma Mia*) eller imponere med kjente aktørnavn. Et institusjonsteater har større muligheter til å prøve ut nytt ukjent stoff på mindre scener, da de mottar økonomisk støtte fra kommune eller stat. Som privatteater er man totalavhengig av å trekke mange folk til teatersalen, og kan derfor ikke satse på helt nytt, ukjent stoff uten at den økonomiske risikoen blir for stor. Når teatersjef for Det Norske Teateret, Erik Ulfby, forklarer at grunnen til at de spiller *Evita* på hovedscenen er at “hvor ellers skal man kunne se den på nynorsk” (Scenekunst.no), mens privat teatrene fortviler over for stor kommersiell konkurranse på musikalfronten er det ikke lett å vite hvem som har rett, men faktumet er iallfall at skal man fylle en sal med ca. 1000 plasser 5-7 ganger i uken, må man appellere bredt. Jeg for min del syns det nesten er mer interessant å se en blackbox versjon av “Parade” på Ballettakademin i Göteborg, enn *Chess* på svensk I Göteborgs Operan. En interessant kommentar i svarene til spørsmålet om hva som gjør en musikal til en god musikal (se nedenfor) påpekes det er at det ikke finnes en regitutdannelse i musikal. Som trent musikalartist har man trening i å forene dans og musikk med handlingen, slik at de drar i samme retning å forteller en felles historie. Et resultat av at det ikke finnes en musikalregissør utdannelse, kan være at man i en produksjon møter på en musikalsk leder med et klart mål, en koreograf med et klart mål og en regissør med et klart mål. I dårlige fall er ikke diss målene like, og komponentene drar i ulike retninger og blir rotete. Som nevnt, det finne dårlig og det finnes godt musikkteater.

- **Hva er en musikalartist (hva jobber han/hun med, bakgrunn, utdannelse osv.)?**

1. Hen har gått Bårdar Akademiet i Norge og Ballettakademiet i Sverige. Hen jobber beinhardt med å gå på auditions, være en perfekt danser, perfekt sanger, perfekt skuespiller, blir skjelt ut på engelsk, kan musikkteori, men får dessverre bare være ensemblerolle.
2. En musikalartist er en utøver som kan jobbe på flere felt, fordi en musikalartist har kunnskap innen sang, dans og teater. Musikalartisten jobber selvsagt med musikkteater/musikaler, men kan også jobbe med dubbing, teater, som sanger og danser. Litt avhengig hvilket felt man kommer fra og hvor ens styrker ligger. Det er flere måter å bli musikalartist på, men som oftest kommer gode musikalartister fra skoler som utdanner musikalartister.
3. Usikker på bakgrunn. God på skuespill og synge. Må kunne spille rollene troverdig. Samtidig som han må spille veldig godt og synge veldig godt.
4. Har ikke noe spesiell skole i Norge, bare Bårdar. Musikalartisten er også gjerne utdannet i England. Den må ha god stemme, være en god danser og solliiid skuespiller. En god musikalartist MÅ kunne spille teater.
5. For meg: En som kan spille teater og som er drit god på å synge og kan bevege seg. Sier jeg at jeg er musikalartist tror folk at jeg er en danser som kan synge.

6. Opplevs som en som "ikke kan spille teater". En som har yrkesutdannelse innen sang, dans og teater. Det er utrolig få som er triple threats. Yrkesutdannelse som har fokusert på gestaltet overganger mellom tekst og sang. Få skuespillere har jobbet med overgangen tekst til sang. En musikalartist har jobbet overganger, vant med å jobbe med skuespillverktøy i forhold til musikk og det dramatiske. (Lærere har av og til dårlig kompetanse i å gestaltet sang) Øvet i sjanger. Norge: Musikalartist negativ klang. Sverige mer positivt. Handler om hvilken utdanning folk har. I Norge har vi Bårdar, i Sverige har man bedre skoler. Ballettakademin og Artisten. En musikalartist I Norge er Heidi G Broch fordi det er en begrensning av henne, samt hun har ingen dansetrening. En musikalartist gjør bare musikal og har spesialisert seg på det.
7. Stort begrep; Har sunget på nok musikal til å lært seg sjangeren, drillat danser, skuespiller gjennom år lært seg sjangeren. Mange mener at musikalartisten er en polert sak som kan alt, men det skyter feil. De som castes i en musikalforestilling kan være alt fra sirkusartister til rene skuespillere.
8. Litt begrensende å kalle et menneske en musikalartist. Egentlig en skuespiller. I tillegg til å være en god sanger eller danser. Litt snevert.
9. Det som er spesielt er at de må kunne spille, danse og synge. Men ingen kan alt. Vi vet hvem vi har brukt før som kan alt. Trenger man en god skuespiller eller en som kan danse bra og samtidig holde en lang tone? Det er ulikt hva man trenger.
10. Jeg har ikke noe forhold til begrepet musikalartist. Tror ikke det har noe for seg. Tror dessverre mange tror at det finnes et marked for det i Norge og det gjør det ikke. Man må ha spisskompetanse. Skuespillere med sangferdigheter eller sangere med skuespillerferdigheter. Når vi ser etter folk, og vi er størst på musikal i Norge, ser vi i veldig liten grad etter musikalartister. Vi trenger kjempe flinke dansere, eller kjempe flinke skuespillere som synger eller evt kjempe flinke sangere, men den allround kompetansen er vi ikke på jakt etter. En musikalartist er en som kan synge, spille og danse litt, men ikke noe godt nok. Mange får en utdanning som gjerne er 2årig, og det er klart at skal du utdanne deg til både skuespiller, danser og sanger og bare har to år er det et regnestykke som ikke går opp. Skal du gjøre en hovedrolle I en musikal trenger du mer utdanning enn dette.

Refleksjoner:

Det er mange oppfatninger av begrepet musikalartist. Min oppfatning er at en musikalartist er alt fra en sanger og showartist på Wallmans Salonger eller Kielfergen, dansere som kan holde lange toner mens de tar triple piruetter, til dramatiske store roller som blir gestaltet gjennom sang, av typen Jean Val Jean i *Les Miserable* og Bobby i *Company*. En norsk musikalartist er en som har utdannelsen sin fra Bårdar, Musikkteaterskolen eller fra England eller Sverige.

Jeg kan kalle meg en musikalartist. Jeg har valgt, basert på fordypning, interesse og forutsetninger, at mitt fokus ligger i skuespillet og sangen. Jeg har villet spesialisere meg på å spille roller som gestaltet gjennom sang og har trent mye på dette. Jeg har en god «skuespill verktøykasse», samt mye sang. Jeg har også spilt roller

uten sang, og trives med det. Uansett sang eller ikke sang, handler det for meg om å gestalte rollen og dette gjøres på samme måte om rollen synger det han sier eller ikke. Dette er mitt valg. Og det står musikalartist på min CV. Men om teateret leter etter musikalartisten med den lange tonen og triple piruetter og får meg på audition, da kommer ikke den auditionene til å gå så veldig bra for min del. Av de spurte ble musikalartisten beskrevet som en som har kunnskaper i både sang, dans og skuespill. Den blir sett mer på en ensemble artist/statist enn en faktisk skuespiller som kan synge og gestalte rollen sin. Veldig få aktører kan alle tre disipliner perfekt, så det er rettferdig å spørre om begrepet musikalartist er overflødig. Det bunner egentlig ned til hvilket felt du kommer fra. Er du en som har spesialisert seg på å være en skuespiller med gode sangferdigheter, eller en vanvittig god sanger med danseferdigheter eller en utrolig dyktig danser som kan holde noen toner. Bransjen søker flinke aktører som kan noen veldig bra, ikke alt litt bra. Musikalartistbegrepet er for vidt, i Norge, og mange vil ikke kalle seg det pga allmenne fordommer om hva personen kan, gjør og hvilken bakgrunn den har.

- **Hva er forskjellen på en god skuespiller som kan synge og en musikalartist?**

1. Spontant tenker jeg at det ikke er noe forskjell, men for å generalisere har en musikalartist en styrke og en trygghet i en bredere og dypere verktøykasse og har dermed mulighet til å benytte seg av en annen musikalsk formidling. Noe som en rent utdannet skuespiller ikke har samme evne til å kunne.
2. Forskjellen ligger ofte i kroppsbeherskelsen, eller staminaen som jeg kaller det. En skuespiller har (dessverre og ofte) ikke samme begrep og kontroll over kroppen sin. Pga en stor mengde dans en musikalartist har lært, har de ofte mye bedre kroppsbeherskelse, dette vises når de står på scenen. Musikalartisten blir ofte mye tydeligere og er dyktige til å bruke hele seg i sine rolletolkninger. Samtidig er musikalen en sjanger som setter sammen musikk og bruker mye lyd / lys, dans og tekst bolker, de har også ofte store ensembler og dette må læres. Det kan være en litt annen måte og tilegne seg stoffet på, en hva man lærer på teaterhøyskolen, jeg mener at musikalartister er litt mer fleksible og jobber helhetlig, ikke bare tekstmessig.
3. Musikalartisten er bedre til å synge og har ofte tilleggskvaliteter som god danser.
4. Fordommer: Skuespiller er utdannet skuespiller med solid bakgrunn, med en god sangstemme. Musikalartisten: Sanger som kan spille litt.
5. Begrepet. Ellers: ingenting. Musikalartisten obber mer kun med musikkteater. God skuespiller som kan synge er på institusjonsteater.
6. Dans. Sjanger kunnskap. Erfaring av det fysiske danseuttrykket, dans. Skandinavia er de eneste som bruker begrepet musikalartist. Enten bør vi jobbe hardt for å vise Skandinavia hva en musikalartist kan, eller burde vi legge det dødt.
7. Ikke noe forskjell.

8. Kommer jo an på både skuespilleren og musikalartisten, skuespilleren skal være god til synge og musikalartisten god på å spille. Er ikke riktig å skille musikalartist faget fra skuespill faget.
9. God skuespiller som kan synge, er bedre skuespiller, men en musikalartist kan masse litt. Men vi ser at det blir fler og fler flinke musikalartister. Heidi G. Broch er en dyktig musikalartist men ville nok ikke kalt seg musikalartist. Jeg tror begrepet musikalartist er skapt fordi det har oppstått et marked for folk som ikke er veldig flinke i noe spesielt men kan masse passe bra.
10. Det er sto forskjell. Ta f.eks. vår oppsetning av *Next to Normal*. Det er utenkelig å få det resultatet vi fikk her uten å bruke skuespillere. Det er en historie som «*En lang dags ferd mot natt*» med musikk. Det krever rå gode skuespillere.

Refleksjoner:

Man ser her at svarene er veldig delt. En perfekt musikalartist skulle ha vanvittige kunnskaper i både dans, sang og skuespill. En skuespiller har tradisjonelt tenkt størst trenging i skuespill. En god musikalartist har god trening i sjangeren. Jeg stilte dette spørsmålet for å finne ut hvor grensen mellom de to begrepene går. En kjent skuespiller som Lasse Lindtner gjør rollen som Javert i *Les Miserable* og Peron i *Evita*. Er han da musikalartist eller skuespiller?

Det blir også påpekt av en at forskjellen er stor, da man trenger skuespillere med sangtalent for å kunne spille store dramatiske musikalroller. Hva tenker man da at en musikalartist er trent i?

En musikalartist blir i dette tilfellet ikke sett på som en skuespiller som synger bra, å har god trening innenfor sjangeren, men som en med noe kunnskaper i alle tre disiplinene. I praksis er også Norge et for lite land for at 50 elever kan gå ut fra Bårdar og Muikkteaterskolen hvert år, samtidig som det utdannes nordmenn i Sverige, England og Singapore, samtidig som landegrensene i Norden er ikke eksisterende i musikal sammenheng og svensker og dansker og finner kommer til Norge på audition til de 2-6 musikal produksjonene som settes opp per år. Hvis danse ensemblet er dansere og hovedrollene er skuespillere, hvor skal da musikalartisten jobbe? Som noen påpeker, bør man vise Norge hvor fleksibel en god musikalartist er eller legge begrepet dødt.

• Hva gjør en musikal til en god musikal?

1. Sterk tekstformidling, troverdige skuespillere som passer inn i akkurat DENNE historien og evnen til å bruke de musikalske innslagene som et hjelpemiddel for formidlingen i stedet for et hinder.
2. En god historie, bra musikk og dyktige utøvere.
3. God historie og god musikk, som i *Les Miserable*.
4. En historie med en god dybde. Store kontraster mellom ondt og godt:
5. At det er en bra historie som fortelles. Musikken er skrevet sånn at den understreker og forsterker de følelsene man vil ha frem. Evne til å berøre. Alle elementene er med på å berøre og få frem handlingen.

6. Det samme som gjør teater bra. God casting. Regissøren har en god gjennomgående tanke. Alle elementene funker sammen og det er ikke sånn at koreografien har en egen ide, musikken har en ide osv.
7. Indre og ytre drama; bør ha noen fine sanger. Ikke musikal hvis det ikke er en historie. Finnes ingen utdanning til musikal regissør.
8. Min tilnærming er at jeg vil berøres på en måte! Må få meg til å føle noe.
9. Humoristiske musikaler har jeg stor fascinasjon for. Glad i det som blir som en slags parodi på sjangeren da det at voksne mennesker som bryter ut i sang kan være litt rart, men det kan være gøy å leke med.
10. Når musikken brukes til å forsterke og understreke en tanke rekke og ikke til å forflate det, blir musikkteater ofte vel så godt som klassisk teater.

Refleksjoner:

Musikalen kan være fantastisk når den gjøres bra. Den gjøres bra ved at komponentene sang, tale, contentum og koreografi sammen forteller en bra dramaturgisk historie. Musikken må passe teksten og tilføre den noe ekstra, som bare teksten ikke kunne gitt. En god musikal er også skrevet slik at hovedordene treffer lengre toner enn bisetninger og mindre viktige ord, slik at sangen gjenspeiler måten å si setningen på og ikke ødelegger med rare og unaturlige betoning. For meg tilfører et orkester masse til musikalen. Musikalen er som opera; en forhøyd virkelighet. Alle skjønner at det ikke er naturalistisk å bryte ut i sang, men når man godtar det kan det få frem emosjoner på en unik måte. Mange visuelle uttrykk, store emosjoner og dramatiske handlinger gjør musikalen til en unik og spennende sjanger.

• Hvem er de to beste musikalartisten i Norge i dag, og hvorfor?

1. Dette er interessant for jeg tenkte med en gang: Frank Kjosås! Bjarte Hjelmeland! Men så kom spørsmålet, kan jeg kalle de en musikalartist? Sykt at denne tanken kom. Dermed begynte jeg å tenke videre. Og da.: Heidi Gjermundsen Broch, som jeg paradoksalt nok aldri har sett i noe. På folkemunne opplever jeg henne som Norges musikalstjerne.
2. Kan ikke nevne bare to, det er umulig: Erik Andre Whitsten, Liv Unni Unndal Larsson, Erik Jakobsen, Hans Marius Hoff Mittet, Mari Haugen Smistad, Reidun Sæther, Heidi G Brock, Kåre Conradi, Henriette Faye Schjøll er noen av dem, jeg kan fortsette.
3. (Anders Baasmo, fordi han synger bra!) Heidi Gjermundsen Broch. Er god skuespiller og synger veldig bra. Charlotte Frogner. Vet ikke mannlig.
4. Lena Kristin Ellingsen. Rockeulven. Utrolig habil skuespiller. Tor Ivar Hagen. Kjempe god skuespiller.
5. Heidi G B. Bra sanger, gode rolletolkninger. Vet ikke, vanskelig. Institusjonsteater bruker skuespillerne og tenker at du kan jo synge. Hans Marius Hoff Mittet er absolutt skuespiller og sanger, men har ikke så mye ren teater bakgrunn. Lettere å kalle han musikalartist pga bakgrunn.
6. Problemer med stigmatiseringen er at det finnes få som er ordentlig bra, de som er bra er veldig unge å gjør ensemble. Noen som gjør musikal veldig bra: Frank Kjosås: Pga fryktelig god til overgang tale og sang bruker sangnumre

til noe bra, klarer å forhøye sangen og bruke sjangeren riktig. Ida Holten Worse. Merker at jeg snakker mest om skuespillere som gjør det godt som musikalartister, få rene musikalartister. Arlene Wilkes. Primært ekstremt god til å danse. Gjør musikal som at alle tre disiplinene er like lette og hun klarer alt. Begrepet må vel ha kommet inn for å beskrive hva yrket ditt er og musikalartist er et yrke der man hovedsakelige som gjør musikal med sang drama og dans. Få som har utdannelsen blir brukt.

7. Vet ikke. Ikke sett alle. Synsing fordi noen har fått mulighet til å gjøre en rolle.
8. Charlotte Frogner. Mariann Aas Hansen. Erik Jacobsen, Tor Endresen.
9. Heidi G Broch, men jeg tror ikke hun ville kalt seg musikalartist, selv om hun har en vanvittig musikalitet. Kanskje ikke like trent i dans.
10. Mange jobber på Det Norske Teateret. Vil ikke bruke begrepet musikalartist. Men: Heidi G Broch og Frank Kjosås, fordi de er skuespillere som behersker store dramatiske roller, samtidig som de er utrolig musikalske.

Refleksjoner:

Det finnes fler og fler vanvittige dyktige, trente og erfarne musikalartister med solide utdannelser og erfaringer. Alle nevnte ovenfor er gode formidlere. Aktører som blir brukt mye i musikaler blir kalt musikalartister uansett om bakgrunnen er fra sang, skuespill eller dans. En god musikalartist må være god på den oppgaven som blir gitt. Skal den spille Jean Val Jean må personen ha en sterk dramatisk utdanning samt et vanvittig sangverktøy som takler rollens sangnummer kveld etter kveld. Skal vedkommende gjøre rollen Don Lockwood i *Singin' in the rain* må personen ha en god teater og sangutdanning, samt store ferdigheter i dans og step. Personlig vil jeg trekke frem Reidun Sæther. Hun har et vanvittig sangtalent og en fasinende formidlingsevne. I tillegg til å gestalte rollene bra, blir man imponert og fanget av hennes sangtalent. Hun behersker sjangeren veldig bra, samt har en solid utdanning innenfor sjangeren. Hun er en av dem som kan gjøre stas på begrepet musikalartist i Norge, om det er viktig å fortsatt bruke begrepet.

• Musikalen er ikke seriøs nok, sier mange. Hva tror du ligger i det?

1. So much drama and so little time for text! And now I really have to sing about it!
2. Det er utdypet i noen av de andre spørsmålene.
3. Kun de siste åra nasjonale scener har brydd seg om å sette opp musikal. Sang og dans har i løpet av de siste 10 åra vokst noe vilt. Mange flere flinke aktører. Leverer på et mye høyere nivå enn tidligere. Alle seriøse scener tar inn musikaler. Påstanden er mindre sann i dag enn for 10 år siden, men enig at den sitter fast, men jeg oppfatter det ikke sånn.
4. Veldig lett og ofte tenke at det som treffer mange ikke er bra.
5. At veldig mye er jazzhands. Musikalen med masse sang og dans ikke seriøst nok. Ligger nok i skolesystemet. Har ikke noe statlig høyskole for musikal i Norge. Mangler tyngde.

6. Fordom! Feilslått hva som er seriøst. Hva er egentlig seriøst? Det kommer an på regissøren, om den finner den seriøse linjen i verket. Hva man vil med verket? Seriøst er ikke viktig. Tanke og hensikt er viktigere.
7. Samme som operette. Bredt nedslagsfelt i utgangspunktet. Skal nå mange. Tror egentlig folk flest har tilknytning til musikaler.
8. Jeg synes det er snobbete. Kultur radikalernes behov for å være bedre enn andre. Men når det er sagt har det kanskje ikke vært så mange eksempler på at man i musikalen kommer så psykologisk dypt ...?
9. Litt for lite dybde i mange av historiene. Mange er banale er overfladiske. Mange jeg ikke gidder å se flere ganger.
10. Det mener jeg er en misforståelse, men en stor del av musikkteatertradisjonen har vært forflatende. Det gjelder jo også teksttradisjonen også, det finnes godt og det finnes dårlig. Det er ikke sann at med en gang man tilfører musikk så opphører ting per definisjon å være kunst.

Refleksjoner:

Det vil alltid være meninger og sjeldent vil alle mene det samme. Musikalen er en populær sjanger, som når mange publikummere. Er det publikumsfrieri å sette opp *Les Miserable* for 6. gang på 10 år, eller er det en historie som er evig aktuell?

Mange musikaler er ikke aktuelle, men spilles igjen og igjen fordi man vet at folk kommer til å komme. Dette er dog ikke et problem som bare gjelder musikaler, man ser at mange klassiske verk og komedier, samt kjente operaer blir satt opp igjen og igjen. Mange historier i musikalen har en klar tendens til å være ganske banale. Dette er et klart med på å bygge om under at musikalen ikke er så seriøs. I min mening er det for lett og for uvitende å kalle musikalen useriøs. Det er en form som har solide håndverkstradisjoner. Mange utrolig dyktige komponister, som Stephen Sondheim, Jason Robert Brown m.f. har laget utallige kvalitetsverk som er med på å gjøre musikalformen til en kunstnerisk svært spennende sjanger.

- **Hva er forskjellen kvalitetsmessig og statusmessig på teaterstykket *Romeo og Julie* og musikalen *West Side Story*?**

1. Jeg har dessverre bare sett én *West side story* forestilling, men den oppsetningen var så innmari overfladisk! Gjengene hadde så behov for å danse” kult” og være så kule (som jeg synes bare ble teit), og sangen som representerer balkongscenen gikk ikke like hardt innpå meg som godt grundig tekstarbeid av Shakespeare. Men alt i alt. Kjærlighet. Temaet har jo en udødelig høy status hos alle mennesker.
2. Statusmessig er det et hav av forskjell. Shakespeare har mye høyere status og regnes som mer utilnærmelig av vanlige folk. Bland kultureliten tilhører Shakespeare og *Romeo og Julie* en av de tidløse klassikerne. Kvalitetsmessige forskjeller ligger vel i språket. Shakespeare var jo i en klasse for seg i sin samtid og har overlevd. Men jeg må jo si at *West Side Story* var moderne i sin tid, både musikalsk og koreografisk, det var en ny måte å tenke koreografisk på, dansen brakte historien videre. Begge stykkene handler om det samme,

umulig kjærlighet og fremmedfrykt. Jeg vil si at dette gjør de begge til klassikere og tydeligvis tidløse, de er resultater av sin tid og tidens virkemidler og er kvalitetsmessig gode.

3. Kan ikke si noe om. Syns selv de ingen er mine favoritter. Begge klassiske dramaer.
4. *West Side Story* (WSS) har en stor stjerne i min bok.
5. WSS har fantastisk musikk og er absolutt et bra skrevet stykke. Statusmessig er *Romeo og Julie* (ROJ) en klassiker innenfor finkulturen. WSS: musikal som mange vil kalle for klassikker. WSS har større fallhøyde pga dialogene. Må ha gode dansere og sangere og da kan det skuespillmessig falle igjennom. Det skjer ofte. Dette former publikums og bransjens syn på musikal.
6. Syns ikke det er eller bør være noe forskjell. Shakespeare er kulturhistorisk høyt. Poetisk, Sonate, Kulturhistorisk bra. *West Side Story*, Vanvittig bra musikal. Dans integrert i historiefortellingen.
7. Handler om sjanger, ROJ vår tids største kjærlighetsdrama. Men videreføring av hverandre. WSS er en coverversjon av ROJ.
8. Jeg ville helst sett WSS. *Romeo og Julie* er en eldgammel fortelling som ikke sier meg all verden, mens WSS er vår tid. Status: Det ene er jo Shakespeare, men det gjør det da jo ikke så veldig mye mer interessant av den grunn.
9. –
10. Det er synd at rettighetshaverne til musikaler låser produksjonene sine, slik at man ikke kan gjøre kunstneriske valg i dem. I vår versjon av *Evita* hadde vi ønsket å ha større kunstnerisk frihet, men fikk ikke lov pga rettigheter. Med f.eks. Ibsen sine stykker har man frihet til å gjøre hva man vil, hadde man ikke fått lov til det ville stykkene dødd ut. Å sette opp WSS uten å få gjøre noe med den er helt uaktuelt og jeg ser ikke poenget med et. Så forskjellen er at klassikerne i teater har man mulighet til å tilføre noe mer, mens mange av musikalerne er låst.

Refleksjoner:

Romeo og Julie, og *West Side Story*. To mastodonter i hver sin sjanger. Samme historie. Tema: Kjærlighet. Store emosjoner. På den ene siden fortalt gjennom språklig genialitet, på den andre siden fortalt gjennom noe dans og symfonisk musikk. To ulike former, som er spennende på hver sin måte. Selv om faktisk mange ønsker å se de samme forestillingene sine om og om igjen, og blir irritert om noe endres, lik som å se sin favoritt film igjen og igjen, er det et godt poeng som blir gjort i svar 10 at for å holde musikalen kunstnerisk interessant, må man få lov til å ta egne kunstneriske valg. Mange av de mest kjente musikalerne er låst, og man får gjøre svært lite med dem. På den andre siden kan det være anstrengende å se en *West Side Story* der man trumfer gjennom en aktualitet ved å integrere hip hop dans og malplasserte popkulturreferanser.

- **I mange musikaler kreves det at rollene både kan synge bra, danse bra og spille bra. Hvordan bør man caste en musikal som f.eks. *West Side Story*?**

1. Jeg tenker umiddelbart at her må man prioritere sang og tekst. Det er godt å se en som spiller bra. Det er herlig med en som synger godt, men det er magisk når dette er likestilt. Hvordan man bør caste vet jeg faktisk ikke.
2. I ensemblet må du ha allroundere, de må spille bra, synge bra og danse bra. Det er essensielt å ha noen som behersker alle tre fagene. Tony og Maria behøver ikke være dansere, men må ha evnen til å bevege seg, essensielt at de synger bra og er gode skuespillere. Voksen rollene må være bra i skuespill og sang / ofte blir de rollene besatt av skuespillere.
3. Nå er man heldig at man har mange musikalartister som kan både synge godt, spille godt, kunne lære dans.
4. Mye mer vekt på spildelen, i bunnen. Pluss om du synger bra og danser bra.
5. Må ha noen som er gode til alt. Så er det opp til en regissør å forme en forestilling etter de personene man har. Tror man at den man har castet til f.eks. Anita, ikke er en så bra danser, må dans tilpasses for henne i prøveperioden. For meg viktigere med skuespill og sang. Kan ha et større danseensemble som kliner til dansemessig. Kan ikke finne et kompromiss. En bra danser veier ikke opp for dårlig skuespill.
6. Kjempe vanskelig å caste. Derfor faller den ofte. Selv på Broadway. Burde vektlegge dansere til roller som har lite å si, legger vekt på, i prøvetid, å fylle hullene/talentene til de, alle mellomrollene må vektlegges skuespillere, men må ha litt dansebakgrunn.
7. Kommer an på hva regissør og produsent bestemmer seg for. Enhver regissør må finne ut hvor man vil. Originalt: Best mulig dansere.
8. Nå begynner det å komme folk som behersker forskjellige ting. Vanskeligste er å bekle Tony rollen. Han skal både ha mykhet og sødmen, samt styrketen. Har aldri sett en god versjon i Norge av WSS.
9. Det er jo mange eksempler på at den er feil castet. Tony og Maria blir ofte feilcastet.
10. Man bør ikke spille WSS før man kan gjøre noe ordentlig med det. Jeg mener at så dyktige utøvere ikke finns. Man må ha ekstremt gode skuespillere, og å kreve av disse skuespillerne at de skal danse så ekstremt bra som det kreves er uvirkelig. Man burde heller splitte det opp. Ha gode dansere, å løse hovedrollene fra kravet om å være gode dansere.

Refleksjoner:

Grunnen til at jeg spurte om akkurat denne musikalen er fordi den krever så vanvittig masse av aktørene. Den krever det man evt kan kalle veldig godt trente musikalartister. Gjengene «Jets» og «Sharks» skal ha veldig gode danse kunnskaper. Produksjonen krever også veldig gode skuespillere til rollene, samt nesten klassisk utdannede sangere til rollen som Maria og evt. Tony. Regissøren, koreografen, musikalsk leder og produsent bør ha en felles ide om hva de vil. De bør være enige om hva de ulike rollene trenger å kunne mest og hva ensemblet trenger mest og enes om dette før casting. Man bør også være ops på svakhetene til de som castes, slik at dette kan fokuseres på og styrkes gjennom prøveperioden, eller tilpasses til de aktørene som blir castet.

- **Finnes det en god nok utdanning i Norge som kan utdanne aktører som både kan spille to kjente og store roller som Nora i *Et dukkehjem* og Fantine i *Les Misérables*?**
1. Dette vet jeg ikke så mye om, men jeg tenker at det finnes en grunn til at så mange norske søker seg til Artisten etter de har gått Bårdar /Ballettakademiet (BA).
 2. Pr dags dato er det ikke det. (Februar 2013) De som har kommet ut av Kunsthøgskolen i Oslo (KHIO) og som gjør musikaler, har som oftest gått Liverpool Institute og Performing Arts (LIPA), Bårdar eller andre skoler før de kom inn på teaterhøgskolen. Men da skorter det ofte på evnen til å bevege seg. KHIO har ikke nok dans og fokus på musikaler til å utdanne bra nok folk. Bårdar elever er dessverre litt for svake skuespillermessig. Det skal bli interessant å se hva som skjer med de som etter hvert kommer ut fra Musikkteaterhøgskolen(MTHS). Da går elvene 3 år med likt fokus på alle fag. Kanskje vil noen også ha noen år på Bårdar før de kommer inn på MTHS.
 3. Nei, det tror jeg ikke.
 4. Tror ikke det. Komboen Bårdar og Khio gir kjempe godt fundament.
 5. Nei.
 6. Nei. Kommer inn mange mennesker på teaterskolen som er flinke nok til å synge, samt noen fra Bårdar som er store skuespillere, men dette er individuelt.
 7. Jeg tror det, men dette er ikke roller du gjør rett ut av skole.
 8. Helt individuelt, Men hva har du for talent. Du behøver ikke å være utdannet fra Statens Teaterhøgskole for å spille Nora.
 9. Nei, det tror jeg ikke. Men viktig å vite hva man er god på å spesialisere seg.
 10. Ja, nærmeste du kommer er Khio. Lettere å gå fra skuespiller kunnskaper å inn i musikalroller. Samtidig gjøres det mye bra arbeid på Bårdar, men jeg syns det er naivt å tro at man kan komme ut fra Bårdar å gjøre store musikalroller, fordi to år med utdanning er ikke nok.

Refleksjoner:

Det finnes en statlig teaterhøgskole i Norge. Den har utdanning innen bl.a. opera og teater. Ikke musikal. Noe som er rart siden det er en kunstform som er mye brukt på scener rundt omkring i hele Norge. To år på Bårdar er i utgangspunktet ikke god nok utdanning for å bli danser eller sanger eller skuespiller, og i alle fall ikke alle tre. Selvfølgelig finnes det individuelle unntak. Noen med så store talentet at man bare trenger litt finsliping. Men to år på skole er i utgangspunktet for lite. Et vil alltid komme noen fra Bårdar som etter hvert kunne gjort begge rollene, og alltid noen fra Khio som hadde klart begge rollene, men musikal er en egen sjanger som trenger mer enn 3 års fokus på skuespill, eller 2 års fokus på dans, sang og skuespill. En god nok skole i Norge finnes i mine øyne ikke. Men, fra og med høsten 2013 kommer Musikkteaterskolen til å kunne tilby en bachelorgrad innen musikal, på 3 år. Blir spennende å se hva de kan få til der, selv om det er synd at nok en Nordisk musikalskole skal være privat og koste massevis med penger. Den eneste Statlige Teaterhøgskolen i Norden som har en musikalutdanning er Högskolan för scen och musik i Göteborg i Sverige.

- **På Bårdar Akademiet går man gjennom 2 år med ca. 1/3 sang, dans og skuespill, men på f.eks. Kunsthøyskolen fokuseres det mest på det dramatiske i 3 år. Man ender da opp med litt forskjellig ballast etter endt utdanning. Hvordan bør den ideelle utdannelsen se ut for å kunne mestre en hovedrolle i en musikal?**
1. Den ideelle utdannelsen har likestilt sang og tekst undervisning, og dans som viktig komponent.
 2. Det bør være likt fokus på de tre ulike disipliner og kanskje bør det være i 4 år. Samt at det bør bli en tradisjon på å etterutdanne seg, følge opp og gå kurs, workshops og holde dansen ved like.
 3. Spisses mer mot musikalartister. Ikke mindreverdige å utdanne seg til musikalartist.
 4. Vet ikke nok om. 2/3 skuespill 1/3 sang dans eller 1/3 av hver men lengre utdanning.
 5. De har jo endel sang på Khio, de burde gjøre musikal i løpet av året de går der. En skuespiller vil ha preferanser på hvor den vil jobbe. Vil du jobbe musikal trenger du en utdanning som legger opp til erfaring innen musikal. Teknikk. Ha med dans og sang som teknisk tar lang tid.
 6. Sann som utdannelsen på Artisten. Men med mer dans. Trenger mer dans enn yoga/Pilates. Fysiske timer bør være dans. Savner musikkteater på statlig nivå i Norge. (Musikal vs. skuespill, forskjellen er at vi må klare oss mye mer selv. Blir tatt veldig på alvor, veiledning m.m. Deres utdanning litt mere dyptgående og helhetlig)
 7. Kommer an på. Bør Børson; revylinje. 2 år hovedvekt dans, strenge opptakskrav til sang, 2 år med teater fortsetter med dans. 1 prosjektår. Grei oppfølging av det vokale underveis. Noen av de beste som jobber i ensemble er dansere som har lært seg sang.
 8. Det vet jeg ikke noe om egentlig. Man kan jo ofte innvikle en rolle i stedet for å utvikle den Man må av og til slippe prosessene. Må ta snarveier av og til! Vær litt kreativ å ta noen snarveier!
 9. Vet ikke.
 10. Kommer ikke unna at du **må** ha en tung skuespillutdanning, men man **må** videreutvikle sangferdigheter og helst ha et godt sangutgangspunkt **før** Khio.

Refleksjoner:

Jeg er veldig fornøyd med min utdanning. Jeg har Bårdar Akademiet som gav meg grunnleggende trening i sang, dans og skuespill og en god disiplin og erfaring i å være en del av et ensemble. På Högskolan för scen och musik fikk jeg de dramatiske verktøyene jeg følte jeg manglet og fikk videreutviklet sang og sang og tekstgestaltning i musikkteater og taleteater. Jeg har basiskunnskaper i jazzdans, step og ballett, men jeg ser ikke på meg selv som en danser, der er jeg ikke god nok. Valget om man skal spesialisere seg eller ikke er vesentlig i valg av den ideelle utdannelsen. Noen foreslår en 4 årig skole der dans, skuespill og sang er likestilt. Andre mener at man må ha en treårig dramatisk utdanning og videreutvikle sangferdigheter. Men hva da med dansen?

En nevner at 2/3 skuespill og 1/3 sang eller 1/3 dans og en lengre utdanning enn 2 eller 3 år skulle være en god ide. Det er i alle fall viktig at man tar et valg på hva man vil gjøre best. Uansett hvor mye tid du har, kommer du ikke til å bli best i en ting hvis fokuset ditt er like mye på tre ting.

Vil man bli danser, finnes det mange gode danseskoler innen alle ulike danseformer. Danseutdannelse som tilbyr dans som ofte brukes i musikal, ør integrere sang og noen dramatiske verktøy i sin utdanning.

På en ideell skole for musikal og teater bør klassene ha mange felles fag i de to første årene i sang, dans og skuespilltrening. Musikalen bør ha mer sang og teater kan f.eks. ha film kurs eller lignende. I år 3 begynner spesialiseringen mot sine retninger. En teaterretning bør inneholde videreutvikling av metoder, undervisning i filmskuespill, reklame, radio mm. Musikalutdannelsen bør videreutvikle sangen og tekstarbeidet i musikkteateret. Siste året burde bare inneholde produksjoner med god coaching på sang, tekst, metoder o.l. Musikal og teater burde samarbeide om et taleteaterprosjekt og et musikalprosjekt, i tillegg til en eller to egen produksjoner Det bør i begge utdannelsene være sterkt fokus på gestaltning av teksten som synges eller snakkes.

- **I JCS både i Agder Teater Fjæreheia og DNT og i mange andre produksjoner har Bårdar elever blitt brukt som ensemble. Utdanner Bårdar hovedsakelig høykvalitets scenefyll?**

1. Det var en trist formulering, men jeg forstår hva du mener. Jeg kjenner utrolig mange dyktige mennesker som har gått på Bårdar, og jeg legger meg flat for hvor talentfulle, modige og kraftmennesker som de er. Derfor blir jeg svært skuffet når jeg hører om enda et tilfelle der Bårdar-elever blir brukt som scenefyll.
2. Vi vet at Bårdar har utdannet folk som står trygt på egne ben og har kvalifikasjoner til å fylle roller, men de har problemer med å få disse rollene av ulike grunner. En grunn er at statsteatrene har behov for å bruke sine egne i roller og privatteatrene trenger kjendiser for å selge. Dette handler om det økonomiske aspektet til statsteatrene og om statusen til musikaler –det er jo bare en musikal, så statsteatrene synes det er bra nok med sine ansatte som kan synges. Samt at det blir dyrere å leie inn eksterne enn å bruke sine egne. Dette i kombinasjon med statusen til KHIO (det eksisterer en generell oppfatning om at det er den eneste institusjonen som utdanner bra nok utøvere uansett sjanger.) Dette gjør at folk fra Bårdar ikke har kommet til som stort annet en høykvalitets scenefyll. Føler behov for å si at dette nå ser ut til å forandre seg litt rundt om i distriktet Norge, Tromsø med *Les Misérables* på Hålogaland Teater (HT) og Kristiansand med *Evita* på Kilden, hvor utøvere med annen bakgrunn en KHIO er å se i store roller.
3. Kan ikke se det. Tror ikke artisten er ferdig på Bårdar.
4. Det er jo det som skjer. Bortsett fra da når man tar de inn som skuespillere.
5. Det at man bruker elever er drit teit. Bruker hele klasser, men alltid noen fra en Bårdar klasse som klarer seg på de to årene. Syns ikke som helhet at Bårdar har god nok utdanning til å gå rett ut i arbeidslivet.

6. Ja. Problemer med å være individuelle. Men mye fokus på egen scenisk gestaltning. Men mengden kor og dans overskygger individuell læring. De fleste fra Bårdar jobber ensemble.
7. Jeg mener at alle som går en sånn musikalutdannelse er ensemble. De fleste går ut til små roller og ensemble. Det man mest sannsynlig kommer til å gjøre småroller. Det er ensembleroller som får gjennombrudd etterhvert. Helt feil å kalle det scenefyll. Roller kommer etterhvert. Før var det få gutter, ikke nå, men de sterkeste holder ut. Resten blir husmødre og lærerinner. Kommer ikke unna at vi som setter opp musikaler har et høyere krav til grunnbasis av musikalartister og kvalitet.
8. Mange fra Bårdar i *My Fair Lady* ser veldig proffe ut. De utdannes til et ensemble. Noen stikker seg ut å blir solister. Ovenfra og ned holdningen fra KHIO til Bårdar var stor, men mange har kommet bra ut fra Bårdar og gått forbi Statens. Det gusser meg! Det verste med musikaler i Norge er tendensen med å bekle rollene med kjendiser! Det er det aller verste!!
9. –
10. Jeg tror nok du vil få folk som kan gå videre fra Bårdar og noen som vil trampe hele veie igjennom, men med det volumet som utdannes, vil mange blir arbeidsløse.

Refleksjoner:

Det finnes absolutt folk som bare har Bårdar og gjort det stort. De har et fantastisk talent og kommer til få jobb etter jobb, men disse tilhører en veldig liten gruppe. Mye bra med Bårdar, men 2 år er for lite for å kunne jobbe med store danseroller, musikalroller eller vanlige teaterroller. I teater har man roller og statister. I musikaler har man hovedroller og ensemble. Statistene trenger ikke å si noe, kanskje til og med ikke gjøre noe. Ensemblet i musicalene må kunne synge, danse og spille teater. Etter Bårdar står man ganske bra til å gå inn i et musicalensemble.

- **Musikaler og komedier er ofte sett på som publikumsfavoritter og har gjennom historien reddet bl.a. Oslo Nye Teater fra å gå konkurs en rekke ganger (Levin, 2004). Hva er det som gjør musikaler så populære blant publikum?**

1. Det skremmer ikke bort folket! Man vet hva man får! Valuta for pengene. Man slipper å være nervøs for å bli tatt opp på scenen, kjenner historien, sett den før, kjerringa får med seg gubben på teater og det viktigste komponenten: de slipper å kjenne dum for at de ikke forstår den kompliserte teksten eller metafor scenografien. Dette tror jeg nok er en stor frykt.
2. Det er ofte underholdende, lette historier, tar ofte publikum med bort fra kjas og mas. Samt at musikalen og komedien har ofte ett formspråk vi lett forstår, det går også an å skjønne hva de synger (jf. opera).
3. Gode historier fortalt sterke følelser, god musikk. God dans på toppen. Gode historier.
4. Det er ofte enkel dramaturgi. Klar historie, enkle koder. Emosjonelle.
5. Mye er med musikken. Mange inntrykk på en gang. Endel stykker er mer tilnærmelig. Får mere servert. Mange er morsomme Humor. Mye gøy å se.

6. Mange har forhold til musikalen. Mye kjent musikk. Konsept som folk vet hva er. Handler om hva man tror er spennende. Lokker folk som går på show, folk vil hygge seg. Noen tenker at det er ikke vanlige teaterstykker.
7. Fin musikk, spektakulært, handler om hjerte, smerte, død, store temaer, men også morsomme. Like mye vært at man henter utlandet til lille Norge. I Norge kan man ikke skryte av mer enn et par gullår med Egil Monn Iversen og Gisle Kverndokk. Vi er veldig amerikaniserte, folk vil ha det. Musikaler gir vanvittig forhåndssalg.
8. Folk kan kose seg med det! Mange musikaler er komedier. Folk liker det! Romantiske komedier, man liker det. Liker at det er musikk. "Kan vi ikke se noe som er litt hyggelig da". Folk vil le og bli beruset!
9. Det er gøy å være i teateret. Folk koser seg! Det er attraktivt for meg ha det gøy, å kose seg med å snakke om opplevelsen etterpå.
10. Musikken gjør at ting blir tilgjengelig på en annen måte, særlig emosjonelt. Man liker å la seg rive med, og musikken er forførende. På sin beste forsterker den, og jeg er selv veldig glad i formen.

Refleksjoner:

Spennende og morsomme historier, på et språk folk forstår, fortalt gjennom sang, tale, musikk, dans og ofte spektakulære visuelle inntrykk i form av scenografi og kostyme er alle med på å gjøre musikalen til en elsket sjanger. Historien er ofte ikke så innviklet, og det er store emosjoner eller mye humor i de. Dette gjør de lett tilgjengelige. Folk vil ha hyggelige opplevelser og musikalen er noe mange forbinder med hyggelige opplevelser.

- **Kommersielle forestillinger som store musikaler og komedier kan i bransjen bli sett ned på rent kunstnerisk. Hvem lager vi forestillinger for?**

1. Haha! Godt spørsmål. Det spørsmålet stiller jeg meg også når samme teaterstykke settes opp 5 steder i landet samtidig. Noen ganger 6 måneder etter Sverige. Hvem lager vi forestilling for? Ikke Ismael, i hvert fall.
2. Men vi lager jo forestillinger for publikum, vi håper vi lager noe de liker og vil se. Men vi må jo ha noe å fortelle, vi må ha noe på hjertet for at publikum skal like det.
3. Ingen motsetning. Det er mer enn fordom enn en sannhet. Snakker om gode og dårlige oppsetninger. På grunn av kvalitet at publikum kommer.
4. Todelt. Ene: Treffe så mange som mulig med forestillingene. Flere utrykke. Alle må ikke like alt. Treffe bredt. Alle behøver ikke treffe alle sammen.
5. Publikum, men ikke bare publikumsfrieri. Vi må være med på å utdanne publikum. Mye nå som ikke hadde vært publikums hit fordi de ikke er modne for det, Musikaltradisjonen i Norge er ikke så gammel. Skuespillere skal fortsette å utdanne seg mot bedre musikkteater.
6. Publikum. Kombinasjon. Opplever at folk har et bilde som bygger på gamle fordommer som ikke stemmer. Skal statsstøttet teater fortsette bør man tenke ikke bare hva publikum ha, som hva kan si noe samfunnsmessig o.l.

7. Alle regissører i musikalen prøver å få dette så bra som mulig. Lager for det store publikummet, det vi er hyret til å gjøre. Vi kan ikke undervurdere det norske publikummet i det hele tatt. Rettigheter: Driter i det. Må kunne gjøre om på det. Det gjør iallfall jeg. Det går ikke! Teksten er viktigst!
8. Komedier er laget for folket. Revy, musikaler er laget for folket. Teater er for middelklassen.
9. Lager for veldig mange folk. Ingen kan lage alt mulig for alle. Blir det for pretensiøst orker jeg det ikke. Ingen vet hva som kommer til å treffe og vite hva som kommer til å selge. Jeg vil lage forestillinger jeg selv vil se.
10. Publikum.

Refleksjoner:

Spørsmålet ble stilt fordi jeg synes det er et viktig spørsmål. Bør man sette opp det vi vet folk vil ha eller skal vi vise publikum det de ikke visste de ville ha? Svaret er nok begge deler og svaret er nok også at bi scener på institusjonsteater samt opera er for en mindre del av befolkningen enn musikaler og komedier og hovedsene og privatteater materiale.

På den ene side vet vi at publikum kommer om man setter opp *Les Miserable*. På den andre siden er det regissørene, teatersjefene og dramaturgene som er trent i å skulle vite hva som er bra teater. Mangfold er viktig, folk er forskjellige, og det viktigste er nok å lage så godt teater som mulig. Men når slutter *Les Miserable* å være aktuell og hvem skal ta risken med å sette opp nye ukjente komedier, teaterstykker og musikaler?

- **Jukebox musikaler som *Mamma Mia* og *We Will Rock You* har gjort stor suksess verden rundt. I Norge har musikken til bl.a. Vamp, Bjørn Eidsvåg og Kaizers Orkestra blitt satt sammen med en mer eller mindre bra historie og spilt som musikal. Her er altså musikken og sangene i utgangspunktet viktigere enn historien. Spenner mange musikalprodusenter og regissører ben på sjangeren ved å fokusere mer på det kommersielle enn det kunstneriske/ form mer enn innhold?**
1. Nei, det ville jeg faktisk ikke sagt. Det er en annen innfallsvinkel, en annen intensjon. Jeg kommer til en forestilling for å idealistisk sett få en opplevelse. Ved å leve meg inn i historien, identifisere meg med roller og problematikk. Denne inngangen har jeg ikke når jeg ser Bjørn Eidsvåg- musikalen.
 2. Det er viktig med de kommersielle musikalen, de trekker folk inn i salene og skaper interesse for sjangeren. Problemet er at det ikke blir spilt så mye annet. Musikalen/ Musikkteateret har så stort potensiale, det er en spennende sjanger som krever respekt og rom for utvikling. Dette skjer det dessverre ikke stort av i Norge,
 3. Varierende. Sjelden at de som ikke fokusere på historien varer veldig lenge, gode historier viktig. Ikke nødvendigvis dårlig
 4. Går for å høre musikken. Når vi nå gjør Delillos sin musikk om til musikal har vi gjort en omfattende manusjobb og vi har et genuint ønske om å finne kjernen i Delillos. Få frem tematikk o.l.

5. Publikum kan lære å skille på hva de går til. Helt greit med Jukebox musikalene kan absolutt ha stor verdi, men man må vite å skille på det.
6. Ja, nei. Har ikke lyst til å si ja. Jo flere som ser en musikkteater de liker, vil gjerne se flere ting innen sjangeren. Kanskje se my fair lady på folketeateret. Spenner bare ben på sjangeren hvis man ikke gjør det bra nok. Finnes ulike teaterformer samt ulike musikalformer. *We Will Rock You* (WWRY) er skikkelig show med Queen musikk og det funker. Vanskelig å sammenligne et Ibsen stykke og en nyskreven musikal. Den spenner ben bare om konseptet og tanken ikke funker.
7. Sjangeren har alltid vært sånn! Musikalen i Amerika har alltid gjort det. Dette er gjort i alle år, og er en del av sjangeren. Det går i bølger. Samtidig som Mamma Mia slår an, slår Hairspray med enda tynnere historie igjennom. Alt handler om energien, og teaterets evne til å se hva som er i tiden. Har selv lagd musikal på Halvdan Sivertsens musikk. Gikk både bra og dårlig. Har også lagd teater der populærmusikk legges inn som driver historien fremover. Hvorfor skal det være sånn at noe er godkjent og noe ikke. Mange sangere har dramatiske kvaliteter, Handler om hvilken form man er inne i.
8. Symptom i tiden. Få som skriver musikalene. Litt sånn som opera. Tror det er vanskelig å skrive nye musikalene for det er vanskelig å selge dem! WWRY hadde ingen glede av for jeg kjente ikke musikken!
9. –
10. Nei, ja. Lagde selv en Jan Eggum forestilling i Bergen. Syns ikke det er rart å ville lage teater ut av sangtekster. Syns det er kult og forståelig. Ting handler om godt og dårlig. Er det bra er det bra, er det dårlig er det dårlig. Det har ikke så mye om form og farge.

Refleksjoner:

Er poenget å tjene penger, kommer det frem i kvaliteten, er poenget og tjene penger, men samtidig skape et nytt spennende konsept av et allerede eksisterende materiale, kan det absolutt være spennende. Jeg skjønner godt at balansen mellom å lure på hva som kan fylle teatersalene og det å lage noe interessant og nytt kan være vanskelig. Og det er ikke noe galt i å tjene gode penger på gode produkter. Å finne nye innganger eller andre dybder i gamle tekster er spennende.

- **Det finnes mange eksempler på sangere uten skuespillerutdannelse som blir castet som skuespillere, og også skuespillere uten sangutdannelse som blir castet i musikalene. Sanger Hans Erik Dyvik/Ola Salo ble f.eks. castet i rollen som Jesus i Jesus Christ Superstar (JCS). Hvorfor er han et bedre valg enn en utdannet musikalartist?**
1. Jeg vil si at vi er inne i en trend. Være seg bra eller dårlig kan vi nok ikke se før om mange år da vi smiler fornøyd eller himler med øynene. Jeg velger å se på det som en tilgang at f.eks. en som Hans Erik Dyvik kan spille en så autentisk Vreeswijk. Men han har jo ikke en allsidighet som andre kunstnere får gjennom utdannelse.

2. Han / de er ikke et bedre valg, men er kjent og produsentene/statsteatrene tror derfor at de vil selge mer billetter og bruker disse navnene til å trekke et nytt publikum til teatrene i Norge har statsteatrene beveget seg inn på privatteatrenes marked, De spiller det samme repertoaret som privatteatrene lever av, men de blir støttet av staten å kan derfor selge bill mye billigere en hva privatteatrene kan. Derfor må privatteatrene ty til slike metoder som bl.a. kjente navn i rollene for å trekke folk inn i salene.
3. Skjer i en kombinasjon av at de kan levere godt nok, samt markedsmessig bra for produksjonen.
4. Navnene som trekker. Hank Von Helvete.
5. Navn som trekker penger. Det er ikke sikkert det er noe bedre valg. De de kjenner til. Har ikke rett folk selv.
6. Jesus fremstilles som rockemusikker. Derfor er han t bra valg.
7. Ikke et bedre valg.
8. Det er ikke sikkert de er bedre valg men de trekker folk.
9. –
10. –

Refleksjoner:

Er ikke tittelen på musikalen kjent, er det vanlig at man caster en kjent/profilert person i hovedrollene. Mange er sikkert riktig castet, andre er absolutt ikke riktig castet. Gjerne fordi navnet er større en spesifikt teater talent. Det å trekke folk til teateret som ikke hadde gått om ikke Jesus var spilt av Hank von Helvete er selvfølgelig et godt poeng, men også det at privat teatrene må sikre seg at publikum kommer til forestillingene på en litt annen måte en institusjons teatrene som har økonomisk støtte fra stat og kommune. Hank er rockemusiker og Jesus blir fremstilt som rockestjerne, det er klart at dette er et valg som lukter autentisk, men også markedsførings triks. Men burde ikke en musikalartist/skuespiller vært et like bra valg da hen er trent til å gestalte hvilken som helst rolle og har da også dramatisk trening og ikke bare erfaring som rockestjerne?

- **Privatteatrene vil at de skal ha en slags enerett på musikalen da musikalen trekker store mengder publikum. Taper kunstarten musikkteater over det kommersielle?**

1. I mine øyne, ja, kanskje. Jeg ble provosert da jeg betalte 650 kr for å se Legally Blonde musikalen i fjor. Kan man ta å mye penger? Ja, tydeligvis! En skam! Teater for de rike! Man kan jo ikke ta med seg familien med 3 barn og to voksne for å se Grease. Det jeg spør meg selv om nå er: betaler en familie på 5, 650 kr pr stk for å se en musikkteater forestilling ...?
2. Det er ikke helt riktig at privatteatrene vil ha enerett på musikalen, de vil ha like muligheter som statsteatrene. Dvs tilskudd som statsteatrene. Som jeg nevnte ovenfor skjer det faktum at statsteatrene spiller det eneste repertoaret privatteatrene har mulighet til å spille for å overleve, dvs de kommersielle musikalerne. Jeg mener musikalen har gode muligheter for utvikling og overlevelse, hvis man fordeler litt og satser på ulike typer musikaler

/musikkteater på de ulike institusjonene. Samt at det gis litt mer støtte til det frie musikal markedet. Jeg vil også nevne at det er en myte at kunstarten musikkteater taper over det kommersielle, det er vel snarere slik at de private må ha større fokus på kvalitet fordi de er avhengig av å selge et bra produkt, er det ikke bra og får gode kritikker, er det ikke sikkert de kan sette opp noe mer.

3. Private leverer ikke dårlige enn institusjonene. Som privat aktør er jeg poenget. Offentlige litt forsiktig. Det Norske har gode musikalartister.
4. Ja, det gjør det nok.
5. Tror ikke det. Om institusjons teatrene setter opp er lik utdanne publikum. Fantastisk om flere privatteatrene turte å gjøre mer andre ting, og ikke form blir bestemt av penger.
6. Syk diskusjon. Institusjonsteatrene har billiger billetter. Bra for publikum.
7. Nei, absolutt ikke. Det omsettes mer musikalbilletter. For at et hus som Det Norske Teateret (DNT) skal sette opp to nye produsjoner må man ha en Evita. Det må finnes plass til privatteatrene. Sett en liten pott til privatteatrene, der man kan søke støtte til prosjekter.
8. Mange musikalene kunne ikke blitt spilt på privatteater for de hadde gått konkurs!
9. –
10. Helt åpenbart. Mange som er ansatt på institusjonsteatre ville ikke fått gjort musikal, og det hadde vært et tap fra bransjen. Vi har store økonomiske muskler og kan ta sjanser på en helt annen måte enn privat teatrene. Ingen privat teater ville våget å f.eks. ta *Next to Normal* til Norge. Det er for risikofyllt. Men det kan vi, siden vi har større økonomisk frihet. Samtidig er det viktig at, siden vi har to språk i Norge, at vi gjør vår oppgave med å spille kommersielle forestillinger på nynorsk. Men uavhengig av språket ville kvaliteten falle, fordi det er så altfor store utgifter. Man ville aldri klart å utfordre musikalsjangeren privat. Man ville spilt de mest kjente musikalerne til minst mulig utgifter.

Refleksjoner:

Operaen i Oslo får 550 millioner i statsstøtte (www.osloby.no), Nationaltheatret får 174 millioner, Det Norske Teater får 155 millioner og Oslo Nye Teater får 80 millioner fra Oslo Kommune. (www.minerva.no) Dette er med på å bl.a. kunne gi lave billettinntekter, samt kunne gi teatrene trygghet til å satse på nytt materiale, ukjente stykker, og materialet som rent kommersielt treffer mindre folk. Likevel må også disse teatrene ty til publikumssuksesser på sine hovedscener, enten det er musikalene, komedier eller familiefeststillinger. Jeg synes selv ikke det er noe i veien med det. Det finnes stor kunstnerisk verdi en bra komedie, musikal eller familiefeststilling. Det er da ingen tvil om at når et teater som ikke får noe støtte, skal sette opp forestillinger, er det livsviktig at det kommer folk. Jeg tror også selv at det blir viktig for de forestillingene å være bra i alle ledd fordi så mye står på spill. Man må da sette opp noe som appellerer til veldig mange mennesker, være seg kjente musikalene, musikalene om kjente band, profilerte mennesker eller alt på en gang. Og det må være bra, hvis ikke kommer det ikke folk. Jeg har muligens misforstått når jeg skriver at privatteatrene vil ha enerett på musikalen, men en tanke ligger der om hvor grensen

bør gå? Når Det Norske Teateret høsten 2012 bl.a. setter opp *Evita*, Oslo Nye setter bl.a. opp *Karlsson på Taket*, og Nationaltheatret setter opp *Folk og Røvere i Kardemomme by*, er det klart at det gir sterk konkurranse til privatteateret Christianiateater som setter opp *Hakkebakkeskogen*, og Folketeateret som setter opp *Jul i Blåfjell*. Vil vi ha mangfold, må det til noen støtteordninger for privatmarkedet. Men er det nok publikum i Norge? Er det plass til flere teatre enn institusjonsteatrene? Noen sier at det ville være fantastisk om privatteatrene turte å sette opp noe annet enn kommersielle musikaler, men bør det være deres oppgave? Når de eneste inntektene de får er fra billett kjøp? Jeg er for mye teater og glad for at musikalen trekker mange publikummere, men for at en forestilling skal trekke folk, må den også være bra produsert. Jeg mener at konkurranse gir bedre forestillinger, men syns det kunne vært en god ide at det finnes en pott der privatteatrene kan søke støtte, om så bare for å kunne selge billettene til priser som matcher institusjonsteatrene. Det er også et poeng at institusjonsteatrene sin oppgave bør være å utvikle og fange opp nye musikaler. De har de økonomiske musklene til å ta en risiko. Dette må til for at man ikke bare spiller museumsteater.

- **Sjefsdramaturg ved Det Norske Teatret Ola E. Bø sier i Dagsavisen lørdag 12. januar 2013 at "Musikal kan bli sett på som litt skitten, kommersiell, banal og altfor populær. Det er veldig spesielt. Opera er høykultur per definisjon uansett hva de synger om eller hvordan det er som teater. Man kan fly inn divaer og feite tenorer som bare er med i noen dager uten å delta i de kunstneriske prosessene. Likevel blir det alltid godtatt. Opera og musical er ulike former for musikkteater, forskjellen på godt og dårlig kan være stor også her. Den nedlatende holdningen til musical er jålete". Hva tror du er grunnen til at musikalen (i bransjen) blir sett på som lavkultur og hva må til for å endre dette?**

1. To genus-killer-sjangere. Når det er sagt.
Jeg tror vi må gjøre noe med det! En mulighet er at det skal få større plass. Lekes med! Respekteres. Dette syns jeg vi så tydelig i *Spamalot* på Folketeateret i høst! Et flott rikt ensemble som bestod av profesjonelle sangere, kjente skuespillere, humor, timing og vel gjennomført. Jeg følte den ble tatt på alvor. Den forestillingen var vel så vidt jeg har forstått utsolgt nesten hver kveld og har fortsatt et veldig bra rykte. Et spørsmål jeg kom til å tenke på: barne- og ungdomsteater grupper er veldig flinke til å sette opp musikaler og det har jo høy status. Når forandrer statusen seg egentlig? Det er synd at musical og underholdning er synonymt. Men på den andre siden er det kanskje ikke å rart at vi tenker slike tanker når musikaler som "*Book of Mormon*", "*Legally Blonde*" og "*Spiderman*" popper opp som het popcorn.
2. Grunnen til at musikalerne blir sett på som «lavkultur» er at mange musikaler har tynn story og blir sett på som "lettvin", samt at mange musikaler baserer seg på "glitter og fjas" (show). Det er det sammen med andre kunstarter som mange liker, det blir sett på som enkelt og folkelig, derav "lavkultur." (Jf. Se og Hør, romantiske komedier, farser, revy) Det som er misforstått er at

musikalen spenner så mye bredere, så mangel på kunnskap om hva som finnes av musikal og mulighetene en musikal har, gjør at mange deler denne holdningen til musikalen som sjanger. Det er en lang prosess å endre dette, men jeg tror at det kommer til å presse seg frem en bedre forståelse for musikalen som sjanger. Dette fordi det utdannes mange musikalartister som vil jobbe og som kommer til å sette opp ting og utdanne folk på hjemmestedene sine. Vi vil se en økning på dyktige allroundere som kommer inn på Bårdar / MTHS og nivået på de som kommer ut vil bli bedre. Det krever også at vi som jobber som musikalartister må satse på egne ting, skrive søknader og gjøre oss bemerket. Vise at vi lever! Dette er grunnen til at jeg startet Musikk Teater Forum, for å sette musikalen på kartet og kjempe for sjangeren og hjelpe til å øke kompetansen til utøvere i alle ledd, samt å hjelpe sjangeren til å få en identitet.

3. Lavkultur fordi mange flere vil oppleve det. Det som mange velger kan aldri være elitekultur. Selv mener jeg at musikal kan være elitekultur. Historien i gode musikal overgår mange operaer. Ingen opera slår *Les Miserable*. Vet ikke om det er noe poeng å endre. La de opera elskerne få leve i sin høykultur.
4. Vekting på skuespill mer enn show. Fordommer rundt det. Alt som treffer bredt blir sett på som lavkultur.
5. Mye nyere kunstform, Opera tyngde fra hele sin historie. Vi ligger etter. Kommer til å ta tid. Må se gode sangere og skuespillere på scenen for å utvikle dette. *Next To Normal* ble en kjempe publikumssuksess. Det at det var en musikal hadde ikke noe å si. Syns operaen i Oslo burde begynne å sette opp gode musikal! Nettopp det at musikal får flere scener å spille på og ikke bare forbindes med privatteatrene som må gjøre det veldig kommersielt er bra.
6. Mye ligger på valg. Dumt å spille det som papiret kan virke som show og bliss. Kjendiser i roller. Tjene penger. Tanke om at ting som er utelukkende underholdende ikke har noe verdi. Det som må endres; Skandinavia, strukturen blant de som går på teater. Tørr å tenke bredere, i kretsene som kanskje er finere o.l. Spille nye ting. Nyskapende ting. Underholdningsteater på et profitt nivå, eller et stykke som har formidling og ikke nødvendigvis bare assosiere musikal med showhelg i Oslo og drikke seg full på bussen fra Hokksund. Vi må få et større musikalfelt. Opera blir alltid assosiert med finkultur, tradisjon, mens musikalen er veldig folkelig. Eneste måten er å jobbe fremover, jobbe med musikkteater på nye måter. Forhåpentlig kommer fordommen til å forsvinne. Kan ikke gjøre noe ukritisk. Kvalitet, historisk. Alle som jobber med scenekunst får gå i seg selv med sine fordommer. Forandrer folks inntrykk.
7. I tilfelle bare for operapublikummet, men jeg tror ikke det er sant. Gamle døende holdninger. Musikalen ”*Verdiløse menn*” på Torshovteateret fikk pris for 10-årets beste forestilling. Dette er med på å motbevise det inntrykket.
8. Enig med Ola Bø! Ligger noe i teaterfaget om at litt for mange skuespillere og instruktører som vil forske i følelseslivet, psykologiske prosesser, tenker at musikal er litt for banalt. Dette har de litt rett i. Man tilnærmer seg materialet på en annen måte! På mange måter ligner det på revy. Man er

sjabloner. Stereotypier. Gangstere og nonner. Klisjeer! Teaterfolk er livredde for klisjeer!

9. Jeg er ikke enig at det blir sett på som lavkultur, men jeg syns det ofte er mangel på fantasi.
10. Det er bare en høylytt, len del av bransjen som mener dette. Vi på vårt teater deler ikke det synet. De få bare holde på, det er ikke noe vits å endre det for dem. Veldig få skuespillere som synger dritbra, mener dette. Det er nok primære de som ikke mestrer sjangeren som syns dette.

Refleksjoner:

Ting som folk flest liker blir sett på som lavkultur. Det er et faktum. DDE, Se og Hør, Musikal, Danskebåten. Like sant som at opera kan være bra og dårlig, kan musikalen være bra eller dårlig. Folk vil alltid mene noe. Selv syns jeg at et konsekvent sterkt fokus på handling og gestaltning av rollene vil gi en seriøsitet til musikalen som den ofte ufortjent ikke har. Fikk selv et merkelig kompliment for noen uker siden om at musikalen jeg er med i var så utrolig bra fordi den var” så lite musikal”. Jeg skjønnte hva vedkomne mente, men likevel syns jeg at det ikke var riktig. Det vi gjorde det var helt musikal; vi droppet det glatte uttrykket og fant dybden og en ny aktualitet i historien. Det var sånn musikalen burde bli spilt. Det at den” var så musikal” bør være et positivt ladet uttrykk. Mange produksjoner i Norge har vist at musikalen kan være en veldig bra sjanger. Noen hvor meningen er en god historie, men også gode musikal der meningen er å underholde. Det finnes stor verdig i det også. Jeg henger meg på siste taler å sier; la synserne få mene det de vil, men la oss sammen jobbe for at musikalen blir laget med det alvor og seriøsitet den både trenger og fortjener, og det er snarere en positiv ting at den er populær enn en negativ ting. Noen liker DDE, noen liker Opera, noen liker Se og Hør, Noen liker K magasinet til Aftenposten, og none liker musikal. Og jeg er sikkert på at både DDE, Operaen, Se og Hør, K, og musikalen tar seg selv på alvor å forsøker å levere det beste mulige produktet.

- **Til Teatersjefene og Regissørene: Ville du vurdert meg i en hovedrolle i et teaterstykke hvis det stod musikalartist på CV-en min? Hvorfor?**

1. Ja.
2. Nå er ikke CV en grunn til at vi ansetter folk, vi ansetter evt folk vi har sett, så svaret er nei. Vi er Norges største muikalteater, men bruker ikke musikalartister. En hovedrolle trenger mye mer skuespillerverktøy enn man får på Bårdar.
3. Nei, det ville jeg ikke. Hvis CV-en din var full av musikal er jeg ut ifra det er det du kan og har spesialisert deg i. Kjenner vi deg er det en annen ting. Da vet vi hva du kan og kan caste deg deretter.

Refleksjoner:

Som scenekunstner kan man vel konkludere med av CV-en inneholder hint til leserne om hva du har gjort før, og i beste fall har du gjort noe leseren har sett deg i og synes du var bra i. Står det at du bare har gjort musikalensemble er det lett at man tenker at du bare kan jobbe i musikalensemble. Det samme om det står at du bare har gjort

taleteater blir du mest sannsynlig castet i en musikal. Er du heldig å ha jobbet i mye, bør man velge ut hva som skal stå på CV-en, slik at det gjenspeiler hvordan du ønsker å sees på. Jeg er trent i å gjøre roller, med eller uten sang. Står det bare skuespiller på min CV må jeg vise at jeg har gjort en del musikaler, står det musikalartist på CV-en må jeg vise at jeg også har gjort en del taleteater. Min erfaring er at i et så lite land som Norge, er det viktig å spesialisere seg til å bli så flink som mulig i noe, men det er et lite marked, så jeg vil ikke låse meg til bare en kunstform når jeg er trent både i drama og musikkdrama.

3: Konklusjon:

Musikalen er en sjanger med store potensialer. I tillegg til å ha underholdende, morsomme eller dramatiske handlinger, finnes det en ekstra resurs med at musikken ligger under som en helhetlig teppe og at den gjenspeiler eller forsterker emosjonene og/eller underteksten til handlingen. Det er en kunstform som er svært populær blant publikum. Det gjør at det er en sjanger som blir spilt på store hovedscener for å trekke mange mennesker til teateret, slik at man har økonomi til å gjøre mindre kommersielle produksjoner på eventuelle bispener.

Musikalen er også en veldig dyr sjanger, da den ofte er skrevet for mange roller, stort ensemble, stort orkester. Dette resulterer ofte også til at den spilles på store scener, og man investerer også mye i visuell ekstravaganza. Da som oftest musikalen er veldig dyr å produsere, velger man ofte gamle og kjente titler, som folk kjenner igjen og vil se igjen. Om tittelen på musikalen ikke er så kjent, er det vanlig å caste kjente navn i hovedrollene, slik at disse trekker folk til teateret. Dette gjøres spesielt på privatteatrene, som ikke har noen økonomisk støtte i ryggen, og er avhengig av store mengder betalende publikummere.

Det at musikalen er såpass kommersiell, gjør at mange i bransjen er skeptiske til musikalen. Hovedproblemet til mange musikaler er at handlingen kommer i 2. eller 3. rekke, bak flashy sang og stilig koreografi. Ofte er det mye handling på kort til og prosessene til karakterene får ikke ta så lang tid som det hadde vært naturlig at en hadde gjort. Dette gjør at musikalen kan sees på som ganske banal.

Jeg synes det er viktig å få frem at musikalen er en stor sjanger som, i likhet med teater, favner over mange uttrykk. Det finnes noen for enhver smak og noen som kanskje ikke alle liker. En musikal som blir laget for å underholde, eller for å ta opp et samfunnsproblem, eller for å fortelle en gripende historie kan alle være veldig bra om de tas på alvor fra produksjons siden. "

Begrepet musikalartist er i Norge mest knyttet til en person som kan litt av både sang, dans og skuespill. Den passer perfekt inn i et musikensemble, men forventes ikke å gjøre store dramatiske musikalroller. Bransjen vil heller ikke kalle sine største musikalartister for musikalartister. De kalles skuespillere med en sterk musikalitet.

I Norge finnes det en Statelig Kunsthøgskole for teater og opera, men ikke musikal. Det er lett å dra konklusjonen at siden ikke den mest seriøse kunstinstitusjonen i Norge ikke tar musikal på alvor, gjenspeiler dette bransjens syn på kunstformen musikal.

Da det ikke finnes en statelig skole for musikalartisten i Norge, har det private markedet gått inn, og skoler som Bårdar og Musikkteater skolen fyller hullet med en henholdsvis toårig yrkesutdanning og 3-åring bachelorgrad (fra høsten 2013).

Min konklusjon er at om man skal gjøre en rolle, uansett om rollen synger eller ikke, trenger både skuespilleren og musikalartisten (og ideelt sett også operasangeren) like lang skuespillutdanning.

I tillegg trenger aktøren som også vil satse på å formidle sine roller gjennom sang, en god sangutdanning igjennom alle 3 eller 4 årene. Både for å bli vant til å formidle roller gjennom sang, men også for å rent teknisk kunne klare å synge rolle 6 ganger i uken, i kanskje et helt år.

Det kreves også i noen musikaler at noen roller skal danse. Ved å kombinere dansen i utdannelsen får utøveren både trent kroppen sin og får gode grunn kunnskaper i dans.

Men skal man i en musical bli castet som danser, og en jury kan velge mellom en aktør som har spesialisert seg på dans og kan synge ganske bra, eller en som har grunnleggende-ganske gode kunnskaper i dans, faller nok valget på den som har spesialisert seg. Det er derfor viktigere å spesialisere seg, enn å kunne alt ganske bra.

Det bør vektlegges i en produksjon at en danser uten så mye skuespillutdannelse får god oppfølging på skuespillet, eller at en castet skuespiller som skal danse, får en god oppfølging på det.

En rolle, uansett om den er sunget eller ikke, må jobbes med på samme måte.

Man blir ikke skuespiller av å synge en sang veldig bra, samtidig som man ikke blir musicalartist ved å gjøre en musicalrolle uten god nok sangutdannelse.

Min konklusjon er at det, rent teoretisk, ikke er mulig å utdanne gode nok allroundere/musicalartister i løpet av 3 eller 4 år, i alle fall ikke på 2 år.

Bransjen er heller ikke ute etter allroundere. Man leter etter gode skuespillere, gode dansere eller gode sangere.

Selv vil jeg, etter å ha laget denne statusrapporten, kalle meg selv for skuespiller, noe som er ironisk siden jeg har min utdannelse fra Bårdars Musikallinje og HSM's musikallinje.

Jeg mener at når en skuespiller jobber med en rolle, bør dette gjøres på samme måte som når en musicalartist jobber med en rolle. Deres oppgaver er helt like, utenom at «musicalartisten» må ha en god sangutdannelse i tillegg.

Jeg er altså skuespiller med en sangutdannelse som formidler roller, gjerne gjennom sang, da jeg synes musikalen er en utrolig spennende og kompleks sjanger.

4. Referanseliste:

- <http://no.wikipedia.org/wiki/Musikal> (2013)
- <http://www.minervanett.no/fem-ansatte-og-44-magesar/> (2013)
- http://www.osloby.no/oslopuls/kunst_og_scene/Operaen-vinner-pa-statsbudsjettet-7011395.html (2012)
- <http://www.scenekunst.no/pub/scenekunst/main/?aid=1816&viewall=1> (2012)
- Mona Levin, Jubileumsbok for Oslo Nye, Cappelen 2004.